

JAN DRDA NĚMÁ BARIKÁDA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Vlhká a tvárná je zem, z níž byly vyrvány dlažební kostky. A po dvou dnech deště, co zalézal až do morku kostí, opět svítí obrovské májové slunce. Nelze udržet děti doma. Vyběhnou před dům s lopatkou a kbelíčkem, hlouček se jich usadí uprostřed ulice, lepí z provlhlé země bábovky. Na nebi je ticho, válka je daleko. Slunce vyhání z dětí noční sklepní zkřehlost.

A pak najednou ratatata. Děti zavují hrůzou, rozstříknou se jako kuřata. Helenka už neběží. A Vlastička, její čtyřletá kamarádka, má najednou místo baculaté, krásné ručičky s dolíčkem cosi nesmírně hrůzného. Ohromena vlastní krví, s očima strašně vyjevenýma, vběhne ještě do chodby a tam zůstane ležet na dlaždicích. Ručičku, uraženou zrovna v lokti, najdeš u kraje chodníku. Prsty se nespustily dětské lopatky.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je z povídky Zámečník, z druhé poloviny knihy.

Stručný děj – Když si šli děti hrát, odstřelil je zámečník. Seběhli se místní muži a začali přemýšlet, odkud se střílelo. Nevěděli, odkud se výstřel vzal, protože všechny domy v bloku prohledali od půdy až po sklep. Jeden z nich se však přizná, že našel stařenu a zželelo se mu jí. Muži šli k domu té stařeny, zazvonili a stařena otevřela. Panu Martínkovi se celou dobu něco nezdá. Prohledal dům a na stole našel nakousnutý krajíc chleba, od mužského, širokého chrupu. Začal prohledávat šatní skříň, kde našel Němce Waltera – zámečníka. Protože byl kovář, přepral ho. Stařena, zámečnickova matka, se snažila syna ochránit a svalit veškerou vinu na sebe. Muži ji donutili se podívat z okna na nebohou mrtvou Helenku. Stařena při tom nedopatřením vypadla z okna. Zámečníka vyvedli ven k Helence a donutili ho líbat zem. Plivnul Helence do obličeje. Muži ho donutili „žrát“ hlínu ze země a předali ho partyzánům.

ostatní povídky:

Třetí fronta – Ústřední postava, Sláva Mach, musí kvůli zranění opustit své kamarády, kteří bojují ve Španělsku. Jelikož se jedná o hrdinného vojáka, který se nehodlá jen tak vzdát, s pomocí tajné spojky má v úmyslu dostat se vlakem do zahraničí a bojovat nadále. Na vlakové nádraží se chce dostat tramvaj, ta je bohužel cestou zastavena proudem nacistické okupace. Datum je 28. 10. 1939. Sláva konečně nachází svou třetí frontu.

Včelař – Pan Havlík, povoláním včelař, u sebe doma ukrýval tři partyzány s vysílačkou. Němečtí vojáci a gestapo byli poblíž, načež partyzáni utekli. Bohužel, pan Havlík byl udán a příslušníci gestapa našli vysílačku a smrtelně zranili včelaře. Ten z posledních sil objal sevřenou dlaní včelí královnu, která je vnímána jako symbol naděje na lepší zítřek, v němž již nijak nefigurují nacisté.

Vyšší princip – Jedna z neznámějších povídek této sbírky díky filmové adaptaci Jiřím Krejčíkem v roce 1960. Třídenní učitel septimy, profesor latiny a řečtiny na střední škole, je přezdívan „Vyšší princip“. Krátce po atentátu na Heydricha jsou tři žáci udáni svým spolužákem gestapu za údajné schvalování atentátu a následně usmrceni. Profesor latiny nejenže odmítne jejich vraždu, ale zároveň souhlasí s atentátem na tyrana, který dle něj z vyššího mravního principu není zločinem.

Hlídač dynamitu

Vesnická historie

Nenávist

Padlý beze jména

Pancéřová pěst

Zákeřník ↑

Až vstanou mrtví

Němá barikáda

- **téma a motiv**

téma: vražda malých dětí na ulici

motivy: děti, krev, hrůza, smrt, bábovky, válka

- **časoprostor**

prostor: protektorát Čechy a Morava / v ulici před domem, chodba domu

čas: poslední dny 2. světové války / po dvou dnech

- **kompoziční výstavba**

děj povídek se odvíjí chronologicky, 11 povídek / úryvek má 2 odstavce

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, válečné povídky

- **vypravěč**

er-forma (vševědoucí vypravěč)

- **postava**

Zákeřník – ledový pohled, chladný muž, Němec, zabiják, statný, syn stařeny, nemilosrdný

Helenka – malá zabitá holčička

Vlastička – Helenčina 4letá kamarádka, zastřelená

pan Martínek – statečný, muž, kovář, podezíravý, nebojácný, statný

- **vyprávěcí způsoby**

nepřímá řeč – Děti zavýjí hrůzou, rozstříknou se jako kuřata.

- **typy promluv**

pásmo vypravěče – Vlhká a tvárná je zem, z níž byly vyrvány dlažební kostky.

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

citoslovce *ratatata*

zdrobněliny *s lopatkou a kbelíčkem, ručičky s dolíčkem*

hypokoristikon *Helenka, Vlastička*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

nadsázka *děšť zalézal až do morku kostí*

personifikace *slunce vyhání z dětí noční sklepní zkřehlost*

epiteton *májové slunce, noční sklepní zkřehlost*

přirovnání *rozstříknou se jako kuřata*

aliterace *děti doma*

Literárněhistorický kontext

● kontext autorovy tvorby

Jan Drda (4. 4. 1915 – 28. 11. 1970)

- narodil se v Příbrami
- spisovatel, scenárista, dramatik, prozaik, novinář a publicista
- byl synem dělníka a nalezenkyně
- matka mu zemřela při porodu dalšího dítěte
- vychovával ho dědeček
- měl se učit klempířem, ale babička prosadila, aby studoval na klasickém gymnáziu v Příbrami
- studoval filologii na pražské univerzitě, kterou nedokončil
- přispíval do novin a časopisů
- svoji románovou prvotinu *Městečko na dlani* vydal ve svých 20 letech
- jeho povídky vznikaly jako bezprostřední reakce na válečné události a na pražské povstání
- řadí se k první vlně poválečné prózy v české literatuře
- zemřel osamělý na zámku v Dobříši, je pohřben na dobříšském hřbitově

dílo

České pohádky – soubor 12 pohádek, ilustrace Josefa Lady

Městečko na dlani – románová prvotina, životní pocity postav, rozdílné vrstvy

Hrátky s čertem – divadelní hra za nacistické okupace za Heydrichiády

● literární / obecně kulturní kontext

Česká literatura 2. poloviny 20. století

- snaha plynule navázat na to, co bylo před válkou
- řada knih pálená nebo lisovaná ve sběrnách s vozy
- reakce na válku a radost ze získané svobody
- páchání sebevražd –Konstantin Biebl

Jiří Weil (1900–1959)

člen Devětsilu, novinář, prozaik, redaktor, překladatel ruské literatury

reportážní kniha: *Češi stavějí v zemi pětiletok* – o českých dělnících v SSSR

Moskva – hranice – román s přesvědčivými moderními postupy, reportážní prvky

- zřejmě první literární zpracování Stalinových politických čístek u nás
- hl. hrdina, věrný komunista, je nespravedlivě obviněn, vinu přijímá v zájmu strany
- román nebyl pochopen, vadil oběma stranám

Život s hvězdou – román o muži, který čeká na pokyn k transportu

Na střeše je Mendelssohn – novela

Karel Ptáčník (1921–2002)

r. 1940 totálně nasazen, po válce u národního výboru, tajemník Svazu čsl. spisovatelů

po r. 1968 zakázaným autorem

Ročník jednadvacet – příběh generace narozené ve stejném roce jako autor

- lidé odvelení do říše, kde museli tvrdě pracovat
- román byl ceněný kritikou i čtenáři, získal státní cenu

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

název je podle barikády, která skutečně existovala

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo již aktuální není, je z doby po válce.

- **pravděpodobný adresát:**

Dospělý člověk snažící se pochopit mentalitu a nasát atmosféru období druhé světové války z pohledu „běžného člověka“.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

bezprostřední reakce na válečné události

- **tematicky podobné dílo:**

Jan Otčenášek – *Romeo, Julie a tma*: dílo s válečnou tematikou

Jaromír John – *Večery na slavníku*: soubor povídek s válečnou tematikou

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Filmová verze povídky Vyšší princip je značně obsáhlejší než předloha, jsou doplněny různé scény a dialogy, které se v původní verzi vůbec nevyskytují. Nicméně hlavní myšlenka zůstává v obou případech stejná a adaptace si příliš neupravuje pasáže z povídky. Zfilmovaná byla i Němá barikáda.

Zpracovaly: Hana Barešová a Martina Emma Motlíková, SPŠ Beroun